

Invazní mech křivonožka vehnutá (*Campylopus introflexus*) v Havířově-Prostřední Suché

JANA TKÁČIKOVÁ

Muzeum regionu Valašsko, Horní náměstí 2, CZ-755 01 Vsetín, e-mail: tkacikova@muzeumvalassko.cz

Invazní chování se objevuje i mezi méně nápadnými organismy, které se aktivně nepohybují – mezi takové organismy patří také mechy. Jedním z nejvýraznějších invazních mechů v Evropě je křivonožka vehnutá (*Campylopus introflexus* /Hedw./ Brid.). Tento neofyt má původní areál na jižní polokouli – Jižní Amerika, jižní část Afriky a Austrálie, Nový Zéland (Frahm 1984), odkud byl zavlečen lodní dopravou do Evropy na Britské ostrovy (Richards 1963) a do Francie (Størmer 1958). Poté zahájil spanilou jízdu východním směrem a v současnosti patří na některých biotopech v západní Evropě (např. vřesoviště, zadní písečné duny na mořském pobřeží) k dominantním druhům. Současné rozšíření druhu v Evropě shrnuli Hassel & Söderström (2005), rozšíření v České republice Mikulášková (2006) a Mikulášková et al. (2012).

Campylopus introflexus je snadno poznatelný druh, u nás prakticky nezaměnitelný. Rostlinky jsou 0,5 až 5,0 cm vysoké, nevětvené. Listy jsou zpřímené, kopinatého tvaru. Žebro vybíhá v různě dlouhý, silně zubatý hyalinní (bezbarvý) chlup, který je za sucha zpět odehnutý (Kučera 2004). Druh vytváří zpravidla kompaktní polštáře bělavé barvy, kterou způsobuje přítomnost hyalinních chlupů.

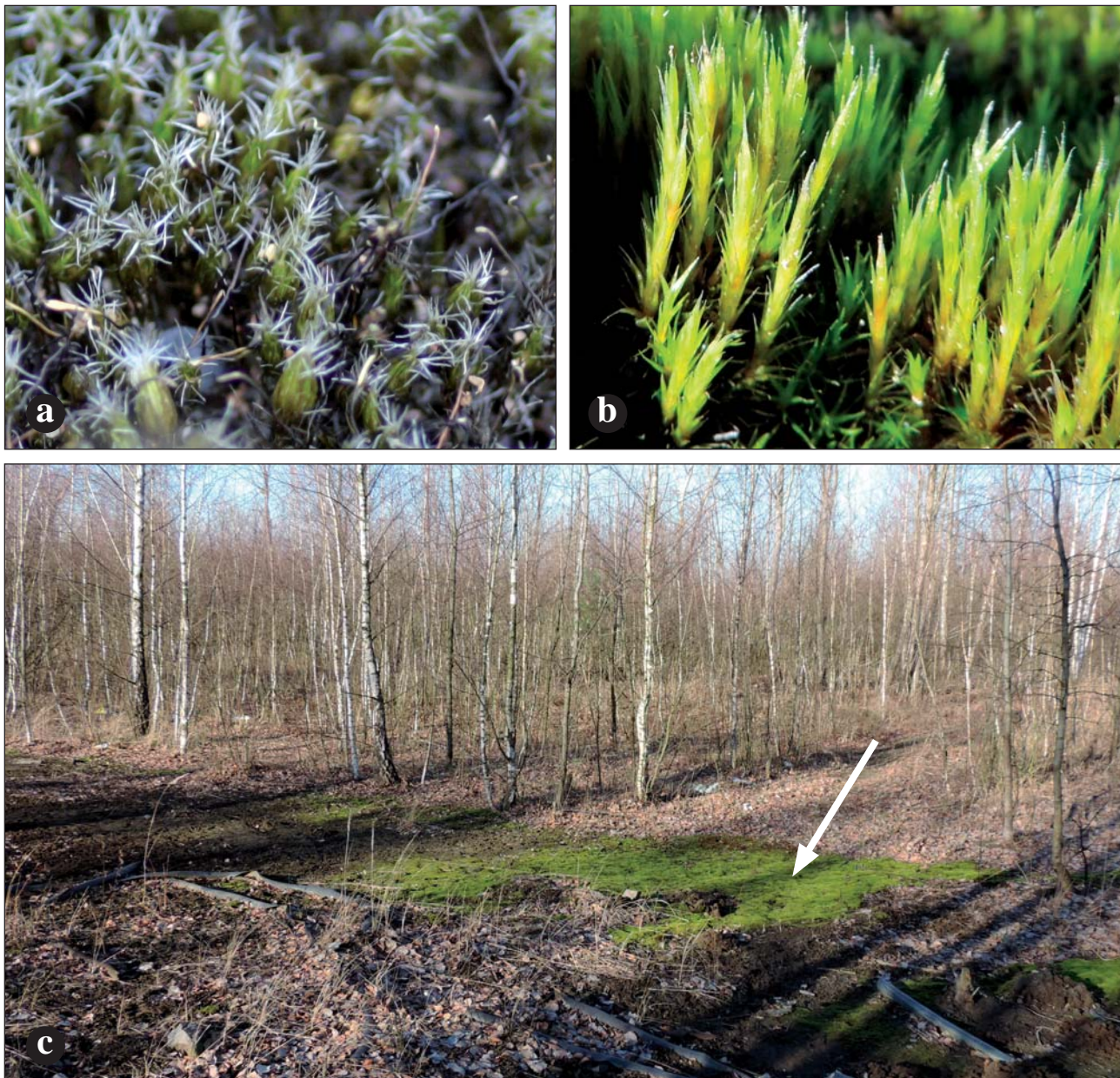
V České republice byl *Campylopus introflexus* nalezen poprvé J. Horákovou v roce 1988 na Borkovických blatech v jižních Čechách (Novotný 1990a, 1990b) a postupně se šíří dál na východ. Na severovýchodě České republiky jej poprvé sbíral v roce 2001 dokumentátor Muzea regionu Valašsko T. Kašpar v Hostašovicích (Duda 2002). Přestože se nadále v území šíří – byl nalezen minimálně na čtyřech lokalitách (při floristickém kurzu ve Vsetíně poblíž Semetína u Vsetína (3. VII. 2008 leg. S. Kubešová, BRNM; J. Tkáčiková VM), v roce 2005 v Trnávce u Nového Jičína (Duda & Duda 2006) a doklady o výskytu existují také z okolí Orlové a Karviné (cf. Mikulášková 2012) – je tento mech na severovýchodě České republiky stále ojedinělý.

Během exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS na Karvinsku (Koutecká 2014) jsme našli rozsáhlé porosty tohoto mechu.

Taxonomické pojetí a nomenklatura jsou v souladu s aktuálním seznamem (Kučera et al. 2012), lokalita je řazena do fytochorionu (Skalický 1988) a kvadrantu středoevropského síťového mapování (Slavík 1971), zápis souřadnic je ve formátu WGS-84, herbářové zkratky jsou uvedeny v mezinárodních akronymech (Vozárová & Sutorý 2001).

Lokalita:

83. Ostravská pánev, 6176d, Havířov (distr. Karviná): Prostřední Suchá, zarůstající vyschlé odkaliště mezi bývalými doly Dukla a František, asi 600 m SSV od evangelického kostela v Havířově-Prostřední Suché, 49°48'24,0"N, 18°27'52,0"E, 280 m n. m., porost min. 100 m² (15. VI. 2013 leg. J. Tkáčiková, VM).

Obr. 1: Křivonožka vehnutá (*Campylopus introflexus*) – detail rostlinek s hyalinními chlupy (a) v suchém stavu a (b) ve vlhkém stavu – (c) pohled na lokalitu s vyznačením jednoho z mnoha porostů mechu /11. I. 2014, Havířov-Prostřední Suchá/ [foto (a) J. Tkáčiková, (b, c) P. Kocián].

Campylopus introflexus roste na bývalém asi čtyřicet let nevyužívaném vysychajícím odkališti Castaldonovka, které sloužilo k ukládání hlušín a elektrárenského popílku. Právě na popílkovém podkladu a navážkách bez vegetace se mech usadil a vytváří bohaté porosty (o rozloze několika desítek metrů čtverečních) a to nejen v prostoru dna odkaliště, ale také na okrajových navážkách. Podle velikosti populace se zdá, že mech na lokalitě roste jistě už několik let. Křivonožka zde tvoří rozsáhlé převážně sterilní porosty, v menší míře se vyskytují i rostlinky s vyvinutým sporofytem.

Odkaliště, haldy a skrývky na Ostravsku a Karvinsku, v oblasti poznamenané těžbou černého uhlí, mohou být příhodným biotopem pro tento invazní mech. Lokalita v Prostřední Suché je toho příkladem. Bylo by jistě zajímavé soustředit pozornost na obdobné biotopy a zjistit, zda se na nich mech nevyskytuje ve větší míře, než je dosud známo.

Poděkování

Děkuji všem, kteří se podíleli radou, připomínkami a komentáři na tvorbě příspěvku. Petru Kociánovi za doplnění informací o lokalitě a nafocení mechu, Svatavě Kubešové a Zbyňkovi Hradílkovi za podnětné připomínky k celému textu.

Použité zdroje

- Duda Jos. & Duda Jiří (2006): Mechorosty území mezi Příborem a Brušperkem (severní Morava). – Časopis Slezského zemského muzea, série A, 55: 83–86.
- Duda J. (2002): *Campylopus introflexus* (Hedw.) Brid. na východní Moravě. – Časopis Slezského zemského muzea, série A, 51: 185.
- Frahm J.-P. (1984): Phytogeography of European *Campylopus* species. – In: Váňa J. [ed.], Proceedings of the third meeting of the bryologists from Central and East Europe, Praha, 14th – 18th June 1982: 191–212, Univerzita Karlova, Praha.
- Hassel K. & Söderström L. (2005): The expansion of the alien mosses *Orthodontium lineare* and *Campylopus introflexus* in Britain and continental Europe. – *Journal of the Hattori Botanical Laboratory* 97: 183–193.
- Koutecká V. (2014): Exkurze „Za skrytými poklady hornického Karvinska“. – Zprávy Moravskoslezské pobočky ČBS, Valašské Meziříčí 3: 18–20.
- Kučera J. (2004): *Campylopus* Brid. – křivonožka. In: Kučera J. [ed.]: Mechorosty České republiky, on-line klíče, popisy a ilustrace [online]. – URL: <http://botanika.bf.jcu.cz/bryoweb/klic/> (navštíveno 9. 1. 2014).
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – *Preslia* 84: 813–850.
- Mikulášková E. (2006): Vývoj rozšíření neofytického mechu *Campylopus introflexus* v České republice. – *Bryonora* 38: 1–10.
- Mikulášková E., Fajmonová Z. & Hájek M. (2012): Invasion of central-European habitats by the moss *Campylopus introflexus*. – *Preslia* 84: 863–886.
- Novotný I. (1990a): *Campylopus introflexus* (Hedw.) Brid. – nový druh mechu v Československu. – In: 2. Bryologicko-lichenologické dny v Opavě (19.–21. 9. 1989) – souhrny referátů, *Bryonora* 4: 4–5.
- Novotný I. (1990b): The moss *Campylopus introflexus* (Hedw.) Brid. new to Czechoslovakia. – *Acta Musei Moraviae, Sci. Nat.*, 75: 237–238.
- Richards P. W. (1963): *Campylopus introflexus* (Hedw.) Brid. and *C. polytrichoides* De Not. in the British Isles: a preliminary account. – *Transactions of the British Bryological Society* 4: 404–417.
- Skalický V. (1988): Regionálně fyto geografické členění. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], *Květena České socialistické republiky* 1: 103–121, Academia, Praha.
- Slavík B. (1971): Metodika síťového mapování ve vztahu k připravovanému fyto geografickému atlasu ČSR. – *Zprávy Československé botanické společnosti* 6: 55–62.
- Størmer P. (1958): Some mosses from the phytogeographical excursion 1–9 through the Armorican massive in 1954. – *Revue Bryologique et Lichénologique* 27: 13–16.
- Vozárová M. & Sutory K. (2001): Index herbariorum Reipublicae bohemicae et Reipublicae slovacae. – *Zprávy České botanické společnosti* 36, Příloha 2001/1: 1–95.